

ARAŞTIRMA

Kafkas Üniversitesi öğrencilerinde tüberküloz bilinç ve bilgi düzeyi

A. Çetin Tanrıkulu ¹, Yılmaz Palancı ²

¹ Kafkas Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları AD

² Kafkas Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD, Kars

Özet

Amaç: Tüberküloz (TB) duyarlılık ve bilgi düzeyini artırmak ve yanlış bilgileri düzeltmek için oluşturulacak eğitim programlarını düzenlemek için öncelikle toplumda mevcut TB bilgi düzeyinin bilinmesi gerekir.

Gereç ve Yöntem: Üniversite öğrencilerinde TB duyarlılık ve bilgi düzeyini öğrenmek, farklı fakülteler ve sınıflar arasında bilgi farklarını araştırmak ve TB'a yakalanma korkularını değerlendirmek amacıyla on beş soruluk anket düzenlendi. Bu anket Kars il merkezinde Kafkas Üniversitesi'ne bağlı lisans eğitimi veren beş fakültede uygulandı. Ankete katılan toplam 1822 öğrencinin yaş ortalaması 21.54 ± 2.1 (17-49) idi.

Bulgular: Öğrencilerin % 10.8'inde TB hakkında hiçbir bilginin olmadığı saptandı. TB'a yakalanma korkusu ve bu korkunun derecesi de kızlarda yüksekti ($p = 0.000$). Öğrencilerin % 10.1'i kötü bilgi grubunda, % 55.3'ü orta bilgi grubunda, % 34.6'sı iyi bilgi grubundaydılar. Kız öğrencilerin TB hakkında bilgi düzeyleri erkeklere göre anlamlı biçimde daha yüksekti ($p < 0.001$). Öğrencilerin sınıfları yükseldikçe bilgi düzeyi anlamlı olarak artmaktaydı ($p < 0.05$). Okullar kıyaslandığında sağlık

yüksekokulu öğrencileri diğer fakültelerden daha iyi bilgi seviyesine sahipti.

Sonuç: Sonuç olarak TB ile ilgili olarak periyodik olarak tüm lise ve üniversite öğrencilerine temel bilgiler verilmesi bu hastalıklarla mücadelede etkili olacağını ve bu konuda ayrıntılı ve çok merkezli çalışmalara ihtiyaç olduğunu düşünmekteyiz.

Anahtar Kelimeler: Tüberküloz, üniversite öğrencisi, bilgi düzeyi

Awareness and knowledge of tuberculosis among Kafkas University students

Objective: To set educational programs to raise the level of awareness and knowledge of tuberculosis, the present level of knowledge of the population should be determined.

Methods: A structured form was prepared consisting of 15 questions about TB and was administered to 1822 voluntary students to determine the level of awareness and knowledge of TB among students. The questionnaire was administered to the students of the 5 faculties of Kafkas University in Kars in May 2006. Mean age was 21.54 ± 2.1 (17-49 years).

Results: Present study showed that 198 students (10.8%) had no knowledge about TB. Girls were found to be more afraid of being a TB patient than boys ($p = 0.000$, for both). Of students 184(10.1%) had low, 1007(55.3%) had moderate, and 631(34.6%) had high knowledge about TB. The knowledge of tuberculosis of female students was significantly higher than male students ($p < 0.001$). The higher the class, the higher was the high level of

Yazışma Adresi:

A.Çetin Tanrıkulu
cetintanrikulu@hotmail.com
Tlf: 0 474 212 7915 Cep: 0 537 412 7635
Adres: Kafkas Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları AD 36100 Kars.

the knowledge of TB ($p < 0.05$). Comparing the faculties, the students of School of Health Sciences had higher level of knowledge o than those of the other faculties.

Conclusion: We suggest that periodic educational programs to students about TB can be effective to struggle with the disease and multi-centre detailed studies are needed.

Key Words: Tuberculosis, University student, Level of Knowledge

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) küresel tüberküloz (TB) kontrolü 2006 raporunda, 2004 yılında dünyada kayıtlı yeni TB hasta sayısının 8.900.000, bunların 3.900.000'nin ise yayma pozitif olduğu ve dünyada TB insidansının 2004 yılında 140/100.000, yayma pozitif TB insidansı ise 62/100.000 olduğu gösterilmiştir (1). Bu rapora göre ülkemizde yeni olgu insidansının 28/100000 ve yayma pozitif olgu insidansının 12/1000000 olduğu bildirilmiştir (1).

Tüberküloz sıklığının genç toplumda daha fazla görülmesinden dolayı genç nüfus TB'la mücadele çalış-

malarında temel hedef olmalıdır (2). Toplumda TB duyarlılık ve bilgi düzeyini artırmak ve oturmuş yanlış bilgileri düzeltmek amacıyla yapılacak eğitim programlarını düzenlemek için öncelikle genç toplumun bilgi düzeyini bilmek gerekir (3).

Çalışmamızda Kafkas Üniversitesinde lisans öğrencilerinde TB duyarlılık düzeyini ve bilgi düzeyini öğrenmek, farklı fakülteler ve sınıflar arasında bilgi farklarını araştırmak, Öğrencilerin TB hastalığına yakalanma anksiyetelerini değerlendirmek ve TB konusunda yapılabilecek eğitim çalışmalarına bir temel oluşturmak amaçlandı.

Gereç ve Yöntem

2005-2006 eğitim yılında Kars il merkezinde lisans eğitimi veren beş fakülte (veterinerlik, iktisat, fen edebiyat, eğitim fakülteleri ve sağlık meslek yüksekokulu) mevcuttu. Öğrencilerin TB hakkında bilgi ve algılama düzeylerini değerlendirmek üzere toplam 15 soruluk bir anket hazırlandı. Anket formu yazının sonunda verilmiştir. Kafkas Üniversitesi Rektörlüğüne başvurularak gerekli yazılı izin alındı.

Anket uygulanırken öğrencilerden şıklardan doğru olduğuna inandıkları bir seçeneği işaretlemeleri istendi

Tablo 1. Öğrencileri Demografik Özellikleri

	N	%
Cinsiyet		
Erkek	1181	64.8
Kadın	641	35.2
Yaş Ortalaması	21.54 ± 2.1 (17-49)	
Okul		
Eğitim Fak	563	30.9
Fen Edebiyat Fak.	543	29.8
İktisat Fak.	282	15.5
Sağlık Yüksek Ok.	246	13.5
Veteriner Fak.	188	10.3
Sınıf		
Birinci	517	28.4
İkinci	410	22.5
Üçüncü	409	22.4
Son Sınıf	486	26.7
Sigara Kullanımı	485	26.6
Daha önce TB geçirme	17	0.9
Ailede TB geçirme	106	5.8
TB geçirme endişesi		
Taşıyan	1412	77.5
Taşımayan	410	22.5
TB geçirme endişe derecesi		
Hafif	148	10.5
Orta	625	44.3
Şiddetli	639	45.2

Tablo 2. Öğrencileri TB Bilgi Ölçekleri		
	N	%
Bilgi Düzeyi		
Hiç Bilgisiz	198	10.8
Az düzeyde Bilgi	799	43.9
Orta düzeyde Bilgi	604	33.2
Yeterli düzeyde Bilgi	221	12.1
Doğru cevap		
Sıfır	130	7.1
Bir	267	14.7
İki	642	35.2
Üç	552	30.3
Dört	187	10.3
Beş	44	2.4
Tutulmuş Organ		
Bilmiyorum	210	11.5
Akciğer	1544	84.7
Böbrek	21	1.2
Beyin	19	1.0
Karnı	24	1.3
Deri	4	0.3
Bulaşma Yolu		
Bilmiyorum	588	32.3
Solum	671	36.8
Yiyecek ve su	368	20.2
Cinsiyolla	23	1.3
Kalıtısal	84	4.6
Sızışınak ve böcek	45	2.4
Başka yollarla	43	2.4
En Sık Belirti		
Bilmiyorum	230	12.6
Öksürük	1327	72.8
Göğüs ağrısı	118	6.5
Kilo kaybı	118	6.5
Terleme	29	1.6
Risk faktörü		
Bilmiyorum	725	39.8
Dişabet	69	3.8
AIDS	113	6.2
Ailesel kalıtım	310	17.0
Yüksek alkol tüketimi	605	33.2
Aşı Zamanı		
Bilmiyorum	806	44.2
İkinci ayda	519	28.5
Bir yaşında	354	19.4
İki yaşında	121	6.6
Yapılmamıştır	22	1.3

Öğrencilerin hastalık ile ilgili bilgilerini değerlendirmek için beş sorudan oluşan bir skala düzenlendi. Skaladaki her bir soruya verilen cevaplara karşı puanlar verildi. Doğru olan şıklara 5 puan verilirken, bilmiyorum cevaplarına 0 puan, diğer şıklara ise 1-4 puan verildi. 5 sorudan alınan puanlar toplandıktan sonra puanlar gruplandırıldı. 0-5 puan kötü bilgi durumunu, 6-15 puan

orta bilgi durumunu, 16-25 arası ise iyi bilgi durumunu gösteriyordu. Elde edilen veriler oluşturulan standart bir forma kaydedildi.

İstatistiksel Analiz: Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS v10.0 (SPSS Inc, Chicago, IL, USA) programı kullanıldı. Verilerin analizinde Chi kare testi kullanıldı. $p < 0.05$ değeri istatistiksel olarak

Tablo 3. Öğrencilerin TB konusunda fakülteye göre bilgi düzeyi

	Kötü Bilgi Düzeyi		Orta Bilgi Düzeyi		İyi Bilgi Düzeyi		Toplam
	n	%	n	%	n	%	n
Veterinerlik	13	6,9	112	59,6	63	33,5	188
Fen Edebiyat	69	12,3	351	62,3	143	25,4	563
Eğitim Fak	63	11,6	303	55,8	177	32,6	543
İktisat Fak	35	12,4	175	62,1	72	25,5	282
Sağlık Yüksekokulu	4	1,6	66	26,8	176	71,5	246
Toplam	184	10,1	1007	55,3	631	34,6	1822
Ki Kare=186,88							

önemli kabul edildi.

Bulgular

Toplam 1822 öğrenci çalışmaya alındı. Öğrencilerin demografik özellikleri tablo 1'de gösterilmiştir. Öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplar ve ayrıntıları Tablo 2'de gösterilmiştir. TB hastalığına yakalanma korkusu ve bunun şiddeti de kız öğrencilerde anlamlı olarak yüksekti ($p = 0.000$). Kız öğrencilerde iyi bilgi düzeyi % 42.7 iken erkeklerde bu oran % 30.2 idi ve bu fark anlamlıydı ($p < 0.001$).

TB hastalığına yakalanma korkusu ve bunun şiddeti açısından da okullar arasında farklılık yoktu ($p > 0.05$). TB bilgisini değerlendiren beş soruda öğrenciler ortalama 13.00 ± 5.46 puan almışlardır. Öğrencilerin % 10.1'i (184) kötü bilgi düzeyi, % 55.3 (1007) orta bilgi düzeyi grubunda, % 34.6'sı (631) iyi bilgi düzeyi grubundaydılar. Sağlık yüksekokuluna devam eden öğrencilerinin bilgi düzeyi diğer fakülte öğrencilerine göre daha iyiydi (Tablo 3). Bu fark istatistiksel olarak anlamlıydı ($p < 0.001$). Sınıflar kıyaslandığında iyi bilgi düzeyinin sınıflar yükseldikçe anlamlı olarak arttığı saptandı ($p < 0.05$).

Daha önce TB geçiren ve ailesinde TB olan öğrenciler ile diğer öğrenciler kıyaslandığında, sadece ailesinde TB olan öğrencilerin organ sorusuna diğer öğrencilerden daha iyi cevap verdiği ($p < 0.05$), diğer tüm soru ve bilgi sıkalası yönünden diğer öğrencilerden farklılık göstermedikleri saptandı ($p > 0.05$).

Tartışma

Gelişmekte olan ülkelerde genç nüfusta TB ciddi bir morbidite ve mortalite nedenidir. Uganda'da yapılan bir çalışmada genç nüfusta bu ülkede en sık ölüm nedeni olarak TB saptanmıştır (4). Üniversite öğrencileri toplumunda en yüksek eğitim seviyesine sahip bireyler

olarak kabul edilebilir. Bu öğrencilerin TB bilgi düzeyleri bize yapılacak eğitim programları için önemli bilgiler sağlayacaktır.

Daha önce TB geçiren ve ailesinde TB olan öğrencilerin diğer öğrencilerden bilgi olarak ciddi bir farkları yoktu. Öğrencilerden sadece % 10.8'i TB hakkında hiç bilgi sahibi olmadığını belirtmişlerdir. Amerika'da yapılan bir halk çalışmasında katılımcıların % 21.9'u TB hakkında hiç bilgi sahibi olmadığını belirtmişlerdir (5). Yapılan bir çalışmada da öğrencilerin yaklaşık % 8'ninin TB'u hiç duymadığı saptanmıştır (6). Ayrı bir okulda yapılan bir çalışmada ise öğrencilerin yaklaşık % 20'sinin TB'u hiç duymadığı saptanmıştır (3). Öğrencilerin % 77.5'i TB geçirme endişesi taşıyorlardı. Halk içinde yapılan bir çalışmada kişilerin sadece % 10.2'si TB geçirme endişesi taşıyorlardı (5). Üniversite öğrencilerinde risk algılamasının daha fazla olduğunu söyleyebiliriz.

Öğrenciler TB'un en sık tuttuğu organ sorusuna yüksek oranda doğru cevap verdiler. TB'un nasıl bulaştığı sorusuna ise düşük sayılabilecek oranında doğru cevap aldık. Halk içinde yapılan bir çalışmada kişilerin sadece % 33.2'si bu soruya doğru cevap vermişti (5). İnternet üzerinde yapılan bir çalışmada ise 564 katılımcının % 45'i doğru cevap vermişti (7). Filipinlerde 3970 kişide yapılan bir ankette de katılımcıların sadece % 21.4'ü doğru cevap vermişti (8). Bu konuda hem bizim hem de diğer çalışmalarda oran düşüktür. TB'un bulaşma şeklinin bilinmemesi hastalıkla mücadelede zaaf oluşturmaktadır. Bu konuda daha geniş eğitim çalışmalarına ihtiyaç vardır. Japonya'da yapılan bir çalışmada da hastane çalışanları ve öğrencilerinin TB bilgisinin az olduğu saptanmıştır (9).

TB'un en sık rastlanan belirtisi sorusuna yüksek oranda doğru cevap aldık. İnternet üzerinde yapılan bir çalışmada ise % 49.5 oranında doğru cevap alınmıştır (7). TB hastalığı için en sık risk yapan faktör sorusuna ise öğrencilerin çok az bir kısmı doğru yanıt verdi.

Filipinlerde 3970 kişide yapılan bir ankette de katılımcıların sadece % 2.3'ü TB'un AIDS ile güçlü birlikteliği olduğunu söylemişti (8). İnternet üzerinde yapılan bir çalışmada ise doğru yanıt oranı % 19.5'tir (7). Bu konuda hem bizim hem de diğer çalışmalarda doğru yanıt oranı düşüktür. Son yıllarda artan AIDS vakalarıyla beraber TB artış eğilimine girmiştir. Özellikle genç nüfusun bu konuda doğru ve güncel bilgilerle donatılmış olması gerekmektedir. Bu konuda daha ciddi ve özellikle lise ve üniversite düzeyi eğitim çalışmalarına ihtiyaç vardır.

Hindistan'da gecekondü bölgelerinde yapılan bir çalışmada okur yazar olanların okur yazar olmayanlardan TB konusunda daha iyi seviyede bilgi sahibi oldukları saptanmıştır (10). Yine öğrenciler arasında beş yaygın hastalık hakkında yapılan ankette öğrencilerin TB hakkında bilgilerinin az olduğu saptanmıştır (11).

TB hastalığı aşısı ilk yapılma zamanı sorusuna ise düşük oranda doğru yanıt aldık. Bu oran anne baba adayı olacak genç nüfus için çok düşüktür. Toplam 806 öğrenci bu soruya bilmiyorum yanıtı vermiştir. Bilindiği gibi BCG çeşitli oranlarda TB'a karşı koruma sağlar, meta analizlerde akciğer TB'una karşı yaklaşık % 60 koruma sağladığı belirtilmektedir. Daha yüksek oranlarda korumayı TB menenjit ve diseminan TB'a karşı yapar (12). Özellikle yeni doğanlar için çok önemli bir aşının uygulama zamanını üniversite düzeyindeki kişilerin bu kadar az oranda bilmesi ciddi bir sorun olarak görünmektedir.

TB bilgisini değerlendiren beş soruda öğrencilerin sadece % 34.6'sı iyi bilgi düzeyi grubundaydılar. Bu da önemli bir halk sorunu olmasına karşın okullarda TB konusunda eğitimin gereken düzeyde olmadığını göstermektedir.

Yapılan çalışmada okullar arasında ciddi bilgi farkları saptanmıştır. Sağlık alanında eğitim veren sağlık yüksek okulu öğrencilerinin diğer okullara göre daha iyi bilgi seviyesine sahip oldukları saptanmıştır. Sonuç olarak Sosyal branşlarda eğitim veren fakültelerde de toplumda yaygın olarak görülen hastalıklar konusunda ders eklenmesi ve bu hastalıklarla ilgili olarak periyodik olarak tüm lise ve üniversite öğrencilerine temel bilgiler verilmesinin bu hastalıklarla mücadelede etkili ola-

cağını ve bu konuda ayrıntılı ve çok merkezli çalışmalara ihtiyaç olduğunu düşünmekteyiz.

Kaynaklar

1. Global tuberculosis control: surveillance, planning, financing. WHO report 2006. Geneva, World Health Organization (WHO/HTM/TB/2006.362).
2. Birchall J. Young people as transmitters of health messages. *Afr Health* 1996;18: 29-32.
3. Tanimowo MO. Knowledge, attitudes and practices regarding tuberculosis among senior secondary school students. *E Afr Med J* 1999;76 (1): 47-50.
4. Hutt MSR. Some aspects of liver disease in Ugandan Africans. *Trans Roy Soc Trop Med Hyg* 1971;65: 273-275.
5. Ailinger RL, Lasus H, Dear M. Americans' Knowledge and Perceived Risk of Tuberculosis. *Public Health Nurs*. 2003;20(3):211-5.
6. Fitzroy A, Simone M. Knowledge and awareness of tuberculosis among pre-university students in Trinidad. *J Community Health*. 2001;26(6):479-85.
7. Corless JA, Stockton PA, Myers SB, Davies PD. A world-wide internet survey of public knowledge about tuberculosis. *Respir Med*. 2002;96(1):59-60.
8. Portero NJ, Rubio YM, Pasicanan MA. Socio-economic determinants of knowledge and attitudes about tuberculosis among the general population of Metro Manila, Philippines. *Int J Tuberc Lung Dis*. 2002;6(4):301-6.
9. Nakanishi Y, Izumi M, Abe K, et al. Questionnaire about impression and knowledge of tuberculosis in employees and students in a university hospital. *Kekkaku*. 2002;77(6):457-63.
10. Singh MM, Bano T, Pagare D, et al. Knowledge and attitude towards tuberculosis in a slum community of Delhi. *J Commun Dis*. 2002;34(3):203-14.
11. Khan SJ, Anjum Q, Khan NU, Nabi FG. Awareness about common diseases in selected female college students of Karachi. *J Pak Med Assoc*. 2005;55(5):195-8.
12. Colditz GA, Brewer TF, Berky CS, et al. Efficacy of BCG vaccine in the prevention of tuberculosis: Meta-analysis of the published literature. *JAMA* 1994;271:698-702.

TÜBERKÜLOZ (VEREM) HASTALIĞI ANKETİ

1. Yaş: 2. Cinsiyet: ☐ Erkek ☐ Kadın
3. Fakülte ve bölümünüz nedir? ☐ Veteriner Fak.
- Fen Edebiyat Fak. ☐ Türk dili ve Ed. ☐ İngiliz Dili ☐ Rus Dili
- ☐ Matematik ☐ Fizik ☐ Kimya ☐ Biyoloji
- Eğitim Fak ☐ Sınıf Öğrt. ☐ Sosyal Bilg. Öğrt. ☐ Fen Bil. Öğrt. ☐ Türkçe Öğrt
- İktisat Fak. ☐ İktisat ☐ İşletme ☐ Kamu Yönetimi
- ☐ Sağlık Yüksek Okulu
4. Kaçınıcı sınıftasınız? ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ diğer belirtiniz
5. Sigara kullanır mısınız? ☐ Evet ☐ Hayır
6. Daha önce tüberküloz (Verem) hastalığına yakalandınız mı? ☐ Hayır ☐ Evet
7. Daha önce ailenizden kimse tüberküloz (Verem) hastalığına yakalandı mı?
- ☐ Hayır ☐ Evet
8. Tüberküloz (Verem) hastalığına yakalanmaktan korkar mısınız? ☐ Hayır ☐ Evet
9. Cevabınız evetse ne kadar korkarsınız?
- ☐ Az ☐ Orta düzeyde ☐ Çok
10. Tüberküloz (Verem) hastalığı hakkında ne kadar bilgi sahibisiniz?
- ☐ Hiç bilgi sahibi değilim ☐ Az ☐ Orta düzeyde ☐ Yeterli düzeyde
11. Sizce Tüberküloz (Verem) hastalığı hangi organı daha sık tutar?
- ☐ Akciğer ☐ Böbrek ☐ Beyin ☐ Karın ☐ Deri ☐ Bilmiyorum
12. Tüberküloz (Verem) hastalığı insandan insana nasıl bulaşır?
- ☐ Hasta insanın çevresinde bulunup aynı havayı teneffüs ederek
- ☐ Ortak yiyecek ve sularla ☐ Cinsel yolla
- ☐ Kalıtsal (Doğumsal) şekilde ☐ Sivrisinek ve benzeri böceklerle
- ☐ Başka yolla (Belirtiniz) ☐ Bilmiyorum
13. Sizce Tüberküloz (Verem) hastalığının en sık görülen belirtisi nedir?
- ☐ Öksürük ☐ Göğüs Ağrısı ☐ Kilo Kaybı ☐ Terleme ☐ Bilmiyorum
14. Sizce Tüberküloz (Verem) hastalığı için en sık risk yapan faktör nedir?
- ☐ Diyabet (Şeker Hastalığı) ☐ AIDS ☐ Ailesel kalıtım ☐ Yüksek alkol tüketimi
- ☐ Bilmiyorum
15. Sizce Tüberküloz (Verem) hastalığı aşısı ilk ne zaman yapılmalıdır?
- ☐ 2. ayda ☐ 1 yaşında ☐ 2 yaşında ☐ yapılmamalıdır ☐ Bilmiyorum